

LUTHERS ONDERWIJZEN.

Luther in den kring zijner leerlingen; Luther onderwijs gevend bij het licht van een kaars, terwijl het volle daglicht door het kleine kloostervenster naar binnen schijnt. Maar die kaars laat het volle schijnsel vallen op den geopenen Bijbel, terwijl de dikke kloostermuren dat daglicht niet toelaten den Bijbel te zien.

Zoo heeft de schilder J. P. Laurens het ons willen geven. Hem is het niet te doen, een professor in de collegezaal te laten zien, omringd door een leergierige schare van jonge mannen, en dan die professor met de gelaatstrekken van Luther. Neen, hij teekent ons slechts drie discipelen, doch die drie zijn mannen, en ze zijn geëlectriseerd door de woorden van hun leermeester, zoodat ze opgesprongen zijn van hun zetels en onwillekeurig zijn houding en gebaar hebben overgenomen.

Zullen ze copieën van hem zijn?

Daar is geen gevaar voor. Mannen als Luther vormen geen copieën, ze vormen mannen, omdat ze zelf mannen zijn; persoonlijkheden, zelfstandigen.

Een man, die een stelsel doceert, omdat hij zelf zich in dat stelsel gebonden heeft gegeven, zulk een man leert zijn discipelen dat stelsel kennen, waardeeren, verheerlijken, aanbidden, en zij worden, wat hij is, belichaming van het stelsel, copieën van den meester. Ze spreken als hij, denken als hij, gebruiken dezelfde woorden en zinswendingen als hij, volgen hem zelfs na in houding en kleedij.

Maar een leeraar, die naar het licht der waarheid zoekt; die alleen wil leeren, wat hij als waarheid heeft leeren kennen, hij zoekt zijn leerlingen onder de zoekers, en het is hem er niet om te doen, dat ze zijn inzicht zullen overnemen, maar dat ze zelf inzicht zullen krijgen, en dan ook hun eigen inzicht zullen volgen, en niet het zijne.

Mannen als Luther vormen leerlingen, die als ze geestelijk volwassen zijn, misschien tegenover hem plaats nemen, omdat ze in hun zoeken naar waarheid een anderen weg hebben ingeslagen dan dien hij insloeg; ze hebben iets anders gevonden dan hij. Want er zijn vele waarheden, en er is maar één waarheid. In die vele kunnen ze verschillen, in die eene zijn ze één. En dan kan het gebeuren, dat ze die ééne waarheid, die ze gevonden hebben, te hoog aanslaan, gelijk hij de andere te veel tot het een en het al maakt. Zoo ontstaat verschil tusschen Protestanten, terwijl in de kerk, waar het stelsel regeert, eenheid is. Maar beter is het verschil tusschen menschen met geest en leven, dan de eenheid en eenvormigheid van fabriekswerk. Luther heeft niet tegen zijn geweten willen ingaan; hij moet het kunnen dulden, dat zijn volgelingen hun eigen geweten en niet het zijne tot richtsnoer nemen. Kan hij dat niet dulden — en hij kon het niet altijd — dan is dat nog een overblijfsel van den ouden zuurdeesem der heerschappij van het stelsel, waartegen juist hij den strijd heeft aangebonden als geen ander.

Maar nog is het niet zoover; nog onderwijst Luther zijn mannen in het klooster, en nog springen ze op van geestdrift, omdat ze het licht zien, dat hij hun toont.

Het klooster had het licht niet lief. Het bouwde zijn muren dik en zijn ramen klein; het schemerlicht in de gangen tusschen de zware pilaren is wel geschikt tot het vormen van een stemming van wazige vroomheid, die zich uit in halfbegrepen lied, maar het is niet het licht, dat de dingen in juiste omtrekken doet aanschouwen en dat prikkelt tot onderzoek.

Het klooster heeft duizend jaren lang de wetenschappelijke stelsels onveranderd overgeleverd. Dit is zijn verdienste, dat het de wetenschap der ouden heeft bewaard, zorgvuldig, letterteekenend en lettertellend heeft bewaard; maar hierin is het tekort geschoten, dat het in zooveel eeuwen niet verder is gekomen; dat het geen geest van onderzoek

heeft toegelaten; dat het, indien een al te stoute geest het onderzoek toch wilde, hem voor zijn inquisitie heeft geëdagd, zijn inquisitie, ook een onderzoek, maar welk een! Alleen een onderzoek, of de onderzochte ook afgeweken was van wat eeuwen te voren in stelsels was belichaamd.

En Luther onderzocht. Niet uit dorst naar kennis in de eerste plaats, maar uit dorst naar waarheid, naar heiligheid, uit dorst naar den levenden God. 't Was zijn ziel, die schreide naar de Goddelijke waarheid, en die worstelde, jaren achtereen, tot ze vond, wat Rome had omsluiert onder haar kerkstelsel: den vrede met God door het bloed der verzoening. Toen werd hij onderwijzer. Toen riep hem de keurvorst naar Wittenberg, toen riep God hem naar den hoogleeraarskathedr. Toen leerde hij de studenten niet wat Plato en Aristoteles, niet wat Thomas van Aquino en Isidorus Mercator hadden vastgesteld, maar hij leerde hen de oogen openen en zelf zien wat in den Bijbel stond.

De kunstenaar heeft het goed geteekend: de Bijbel is open naar hun kant, niet naar den zijne. Ze zullen den Bijbel niet lezen met zijn oogen, maar zelf zullen ze zien, wat God geopenbaard heeft. Zoo wil hij het, en in heilige geestdrift strekken ze de handen uit naar de Schriften. Wat zij daarin zullen vinden, en hoe zij met het daar gevondene de wereld zullen ingaan, dat is zijn zaak niet; hij heeft zijn plicht volbracht; hij heeft zijn mannen van de stelsels gebracht tot de Schrift. Al is hij zijn eigen beginsel niet altijd getrouw gebleven; al heeft hij in zijn Catechismus en in zijn Confessie zelf weer een stelsel mede opgebouwd, hier is hij nog de levende verkondiger van het levende beginsel, dat in zaken des geloofs geen menselijke wetenschap mag beslissen, al is zij nog zoo schoon; geen gezag van menschen mag gelden, al zijn ze nog zoo vroom. Is Luther in later tijd van dat beginsel afgeweken — zij het door den drang der omstandigheden — dan moet Luther tegen Luther optreden. Voor het nageslacht is Luther de man, die den Bijbel weer geplaatst heeft op de plaats, waar het stelsel van menselijke vending zich had gedrongen.

Daarom keeren we zoo gaarne terug tot den Luther van Erfurt en Wittenberg en Worms. Daarom wijzen we op hem, ook nu nog na vier eeuwen. Niet omdat hij een heilige is, maar omdat hij een beginsel vertegenwoordigt, omdat hij een strijdleuze belichaamt. Want ook in onze dagen is dezelfde strijd te voeren. Ook thans wil het stelsel heerschen, waar alleen Gods Woord te gebieden heeft.

Het stelsel heerscht zoo gemakkelijk. Het is geen zwaar werk, te erkennen, dat de vaders gelijk hebben; dat zij in hun formuleering van de waarheid zich niet hebben vergist. Maar arbeid is het, wat zij gevonden hebben, ook heden nog, en altijd weer, te toetsen aan de Schrift; en strijd kost het, zoo we ontdekken, dat we moeten loslaten dingen, die ons lief waren geworden, die we meenden met ons wezen samengewassen te zijn.

En toch, we mogen geen copieën wezen van onze voorgangers. Gods Woord is eeuwig hetzelfde, en God geeft het aan elk geslacht opnieuw. Dankbaar willen we kennis nemen van wat anderen hebben gevonden, maar — ook thans nog moet de leeraar, als hij zelf den Bijbel heeft onderzocht, den rug van het boek naar zijn borst houden, opdat de leerling zelf leze en zelf oordeele. Indien we dat niet van Luther leeren, laten we dan geen Hervormingsdag meer gedenken. Laten we dan niet ons opmaken, om den vierhonderdsten dag te herdenken van het aanplakken der stellingen aan Wittenbergs kerkdeur.

Laat Luther in den kring zijner leerlingen voor ons het symbool zijn van zelfstandig, geloovig Bijbelonderzoek, in de overtuiging, dat God ook thans, evenals toen, antwoord geeft aan wie Hem vraagt.

A. L.

